

آشنایی با مدیریت خواندن متون و ارتباط با نوشته‌ها

سواد داری؟

نکردی؟» ولی وقتی به سؤالات بالایی مراجعه کردم، دیدم شرح دهید، توضیح دهید، به طور کامل بشکافید و... را هم به کار برده است. این مهارت را در چارچوب سوادهای جدید طبقه‌بندی می‌کنند و به آن «سواد خواندن» می‌گویند. نگویند شوخی نکن! ما در دوره ابتدایی باسواد شدیم! خیر، شوخی نمی‌کنم. این مهارت اساسی هم را باید مانند دیگر مشکلات خود مدیریت کنید، نه توسط دیگری، بلکه خودتان.

★ تمرین

آیا تاکنون اصطلاح «مخزن واژگان» را شنیده‌اید؟ در این باره فکر و اگر سختتان نیست، تحقیق کنید و مانند «توضیح دهید» که شرح و تبیین و شکافتن و... معانی دیگر آن بود، پنج واژه یا عبارت پیدا کنید که حداقل پنج کلمه هم‌تراز دیگر هم داشته باشند. (جدول شماره یک)

اکنون بسیاری از دانش‌آموزان، وقتی کتاب‌های درسی خود را می‌خوانند، متوجه منظور نویسندگان کتاب‌ها نمی‌شوند. این قبیل دانش‌آموزان، به دلیل همین ناتوانی در خواندن متون درسی، با یک مشکل دیگر هم روبه‌رو هستند و آن جلسه امتحان است. فقط کافی است در یک سؤال، کلمه یا عبارتی به کار برده شود که این بچه‌ها معنی آن را ندانند، در این صورت، بی برو و برگرد از دادن پاسخ به سؤال عاجز خواهند ماند؛ به‌ویژه در امتحاناتی که شرط گذاشته می‌شود مراقبان به هیچ عنوان با دانش‌آموزان حرف نزنند. یک بار در جلسه امتحان دانش‌آموزان کلاس دهم شاهد بودم آوردن یک کلمه در متن سؤالی باعث شده بود کل بچه‌ها سردرگم شوند. طراح سؤال، به جای نوشتن «توضیح دهید» در پایان سؤال، نوشته بود «تبیین کنید» و همین ندانستن معنی تبیین باعث شده بود بچه‌ها به هم بریزند. شرط حرف‌نزدن مراقبان با بچه‌ها هم در این آزمون برقرار بود. با خود می‌گفتم: «طراح حسابی! چرا تبیین؟ مگر توضیح یا شرح چه ایرادی داشت که از آن استفاده

لحظه‌های خوش نفس کشیدن و زندگی شاد و توأم با شوق تغییر، از طریق بالا بردن سواد خواندن و مدیریت متن‌های خواندنی

جدول شماره یک

کلمه یا عبارت	کلمه یا عبارت هم‌معنی ۱	کلمه یا عبارت هم‌معنی ۲	کلمه یا عبارت هم‌معنی ۳	کلمه یا عبارت هم‌معنی ۴	کلمه یا عبارت هم‌معنی ۵

← مشکل تنها کتاب‌های درسی و جلسه امتحان نیست!

مشکل بچه‌هایی که سواد خواندن خود را پرورش نداده‌اند، فقط متوجه‌نشدن مفاهیم مندرج در کتاب‌های درسی و نامفهوم‌بودن پرسش‌های امتحانی نیست. آن‌ها وقتی داستان‌ها و متن‌های خواندنی دیگر از جمله داستانتک، شعر، لطیفه، نمایش‌نامه و مانند آن‌ها را می‌خوانند، درک نمی‌کنند متنی که خوانند، دنبال گفتن چه چیزی بود یا به قول بزرگ‌ترها چه هدفی داشت. این موضوع باعث می‌شود آن‌ها رغبت زیادی به این قبیل مطالب نشان ندهند و از لذت ناشی از مطالعه این متن‌ها بی‌بهره باشند.

این مشکل فقط در میان دانش‌آموزان ایرانی دیده نمی‌شود، بلکه بسیاری از کودکان و نوجوانان در سراسر جهان، پس از خواندن یک داستان یا متن و حتی پرسش درسی و امتحانی، به درستی معنی آن را متوجه نمی‌شوند. بنابراین، چند سالی است در دنیا داستان‌ها و متن‌هایی نوشته می‌شوند که بلافاصله بعد از هر داستان و متن اطلاعاتی یا خواندنی، پرسش‌ها، تمرین‌ها، فعالیت‌ها، بازی‌ها و پژوهش‌هایی ارائه می‌شوند که خوانندگان را به سوی هدف اصلی نوشته هدایت می‌کنند. این داستان‌ها و متن‌های خواندنی و مطالعاتی، بر اساس مطالعات جهانی پرلز، نوشته می‌شوند. پرلز، یک آزمون جهانی است که انجمن بین‌المللی ارزشیابی پیشرفت تحصیلی از سال ۱۹۷۰ میلادی و با هدف مطالعه سنجش توانایی خواندن و درک مطلب در دانش‌آموزان کشورهای جهان آن را آغاز کرده و تاکنون به صورت دوره‌ای ادامه پیدا کرده است. این آزمون به دنبال آن است که تعیین کند دانش‌آموزان تا چه میزان می‌توانند فرم‌های گوناگون نوشتاری زبان (داستان، شعر، شعر بازنویسی یا ترجمه‌شده، لطیفه، متن اطلاعاتی، نمایش‌نامه و...) را درک کنند، ابعاد و لایه‌های متفاوت متن‌ها را تشخیص دهند، معنای متن‌های خوانده‌شده را تشخیص دهند و خود، با جست‌وجو، اکتشاف و تغییر، معانی جدیدی برای آن خلق کنند و از خواندن به مثابه یک تجربه مدیریت ادبی برای به‌دست‌آوردن اطلاعات و استفاده از محتوای آن در تغییر زندگی روزمره خود بهره بگیرند.

★ تمرین

به این سه پرسش پاسخ دهید و پاسخ‌های خودتان را با نظرات دوستانتان مقایسه کنید:

۱. به نظر شما چرا اغلب مطبوعات، به‌ویژه مجلات درجه یک مخصوص نوجوانان و جوانان، در صفحات خود از شعر، داستان، طنز، کاریکاتور و... بهره می‌برند؟

۲. نظر تان درباره مجلاتی که صفحات خود را فقط با مطالب علمی یا درسی یا حتی نمونه سؤالات امتحانی پر می‌کنند، چیست؟

۳. فکر می‌کنید برای اینکه بدانید شما سواد خواندن دارید، این سواد را مدیریت می‌کنید و در بهبودش می‌کوشید، چه کارهایی را باید انجام دهید.

← از خواندن لذت ببرید و آن را مدیریت کنید

اگر می‌خواهید همیشه از خواندن لذت ببرید، این کارها را انجام دهید:

★★★ ابتدا داستان‌ها و متن‌ها را به دقت بخوانید.

★★★ بعد از خواندن متن‌ها، تعدادی پرسش فرضی برای خود

تهیه کنید و به آن‌ها پاسخ دهید.

★★★ اگر با وجود خواندن متن و فهمیدن تمام واژه‌ها و عبارات

موجود در آن، هنوز متوجه نشده‌اید که نویسنده چه می‌گوید، نگران نشوید. چون برخی از نوشته‌ها چندلایه‌اند و با یک بار خواندن شاید متوجه منظور نویسنده نشوید! هدف لذت‌بردن توأم با فهم و درک و مبتنی بر جست‌وجوی شما و سپس گفت‌وگو با دیگران است.

مدتی به خودتان فرصت بدهید و باز چند روز دیگر متن را بخوانید.

حتماً این بار تغییری در نوع نگاه شما رخ خواهد داد و راحت‌تر پاسخ خواهید داد. اگر هم نتوانستید، مشکلی نیست. جست‌وجوی

علاقه‌مندانه در مسیر تغییر، کلید یافتن هر پرسشی است.

★★★ تحلیل شما از داستان یا یک متن خواندنی دیگر، ممکن

است از دانش‌آموزی به دانش‌آموزی دیگر فرق کند. بنابراین، به دنبال این نباشید که حتماً همان نظری را در مورد متن خواندنی داشته

باشید که دوستان از متن استنباط کرده است. تحلیل هر فرد می‌تواند مخصوص خودش باشد.

★ تمرین

سلجوق ایلدیریم، نویسنده ترکیه‌ای، در کتاب «بگو بخند و تفکر با دانش‌آموزان جهان» که حاوی ۱۳۳ لطیفه شاد و خنده‌دار از دانش‌آموزان جهان است، لطیفه‌هایی را از نوجوانان جهان جمع کرده که به قول خودش خنده‌دارند، ولی احتیاج به اندکی تفکر دارد. به این لطیفه که نویسنده منشأ آن را کشور خودش می‌داند، دقت کنید:

وقتی مراد از مدرسه به خانه برگشت، پدرش پرسید: پسر! امروز در مدرسه چه کردید؟

مراد گفت: دینامیت درست کردیم.

پدر پرسید: فردا در مدرسه چه کار می‌کنید؟

مراد گفت: در کدام مدرسه؟!

به نظر شما، چرا این لطیفه خنده‌دار است؟

منبع:

1. Progress in International Reading Literacy Study (PIRLS)